

Nr 165.

Av herr Åkerberg m. fl., *angående tjänste- och familjepensionering för statsråd.*

Nu gällande pensionsbestämmelser för statsråden äro av gammalt datum och innebära i huvudsak, att statsråd är berättigad att taga avsked med pension vid uppnådda 70 levnadsår och minst 30 års oavbruten tjänstetid eller vid 65 levnadsår och omkring 40 tjänstår, därest avskedet är föranlett av sjuklighet eller försvagat hälsotillstånd. Pensionsbeloppet uppgår till 8 000 kronor, vartill komma vissa tilläggsförmåner.

Det är uppenbart, att de villkor, som sålunda gälla för statsråds rätt till pension, endast undantagsvis kunna uppfyllas av avgående statsråd. Förhållandena voro annorlunda vid tiden för bestämmelsernas tillkomst, då statsråden i stor utsträckning hämtades ur de högre ämbetsmännens led. Det förtjänar anmärkas, att enligt bestämmelserna tjänstemannatid fick räknas som tjänstår.

De pensionsvillkor, som sålunda gälla för statsråden, äro i själva verket desamma som under 1800-talets förra hälft gällde för de civila statstjänstemännen. Tjänstemannapensioneringen har sedermera successivt moderniserats i olika avseenden. Vad angår tjänste-(egen-)pensioneringen är i detta sammanhang av särskilt intresse, att en särskild pensioneringsform — förordnandepension — tillskapats för innehavare av sådana ordinarie tjänster, vilka äro avsedda att kunna rekryteras på annat sätt än ur tjänstemännens led och för vilka man icke ansett sig böra tillämpa fullmaktsformen utan en tillsättning medelst förordnande för viss tid. Vidare har familjepensioneringen, som tidigare ombesörjdes av tjänstemännen själva genom anslutning till särskilda kassor eller på annat sätt, övertagits av staten. Såsom framgår av det redan anförda, ha däremot statsrådets pensionsvillkor bibehållits oförändrade.

Det synes oss i hög grad otillfredsställande, att statsråden för närvarande i realiteten sakna pensionsrätt. Icke blott som en gärd av rättvisa utan även med hänsyn till det allmännas intresse bör innehavare av statsrådsämbete ha möjlighet att med pension lämna ett ämbete, som han ägnat sina bästa krafter under en följd av år. Vi finna det därför angeläget, att bestämmelserna om pension för statsråd anpassas efter nuvarande förhållanden. Härvid torde det ligga närmast till hands att anknyta till de pensionsbestämmelser, som gälla för nyssnämnda förordnandetjänstemän. Vad nu

anförts har närmast avseende på tjänstepension. Skäl synas oss emellertid tala för att statsråden även erhålla familjepensionsrätt. Jämväl i detta avseende synas statsråden böra i huvudsak jämställas med förordnandetjänstemän.

Nu gällande bestämmelser angående tjänste- och familjepensionering för förordnandetjänstemän innebära i huvudsak följande.

Förordnandepension erhålles vid avgång ur statens tjänst, om förordnandetjänsten innehafts minst 12 år i oavbruten följd eller avgången i annat fall sker på grund av sjukdom eller på grund av att förordnandet, utan att detta är direkt föranlett av tjänstemannens egen önskan, upphäves eller utlöper utan att förnyas. Efterlevande till avliden förordnandetjänsteman eller till pensionerad sådan tjänsteman erhålla familjepension. Tjänste- och familjepension utgöres av grundbelopp samt rörligt tillägg enligt för statstjänstemän i allmänhet gällande grunder. Grundbeloppet fastställles med utgångspunkt från tjänste- respektive familjepensionsunderlag, vilka äro bestämda lönegradsvis, dock att samma underlag tillämpas för 21—24 lönegraderna — de högsta lönegraderna — på löneplan nr 2 i statens löneplansförordning som för 20 lönegraden; på samma sätt som för statstjänstemän i allmänhet beräknas den tjänstepension, som utgår efter 67 års ålder, (slutunderlag) på grundval av ett 792 kronor lägre belopp än det, som gäller för tiden dessförinnan (begynnelseunderlag). Tjänstepensionens grundbelopp motsvarar, om förordnandetjänsten innehafts minst 12 år eller fråga är om olycksfall i tjänsten, tjänstepensionsunderlaget oavkortat men eljest underlaget avkortat med $\frac{1}{160}$ för varje full fjärdedel av år, som fattas i 12 års förordnandetid, dock högst med $\frac{24}{160}$. Vid frivillig avgång före 55 års ålder efter minst 12 men ej 18 års förordnandetid, skall likväl underlaget avkortas med $\frac{1}{6}$ för varje påbörjat antal av 5 år, varmed levnadsåldern vid avgången understiger 55 år, dock högst med $\frac{3}{6}$. Familjepensionens grundbelopp skall, om vederbörande kunnat tillgodoräkna minst 20 tjänstår, motsvara familjepensionsunderlaget men eljest underlaget minskat med $\frac{1}{80}$ för varje full fjärdedel av år, varmed antalet tjänstår understiger 20; om vederbörande avlidit före 65 års ålder, får härvid såsom tjänstår tillgodoräknas även den till nämnda ålder återstående tiden.

Förordnandetjänsteman, vilken avgår ur statens tjänst utan rätt att erhålla pension, är under samma förutsättningar, som gälla för statstjänstemän i allmänhet, berättigad till uppskjuten livränta från och med 65 års ålder, och efterlevande till sådan f. d. tjänsteman äro berättigade till familjelivränta. Rörande dessa förmåners beräkning gälla i huvudsak samma bestämmelser som äro tillämpliga beträffande övriga statstjänstemän.

Slutligen gälla särskilda bestämmelser, för vilka redogörelse här icke torde behöva lämnas, med avseende å pensionsförhållandena för den, som omedelbart före förordnandetjänstens tillträdande innehaft annan statstjänst eller från förordnandetjänsten övergår till annan statstjänst.

Statsrådets kontantlön överensstämmer med den lön, som uppbäres av förordnandetjänstemän i lönegrad Cp 21. De tjänste- och familjepensionsunderlag, som gälla för dessa förordnandetjänstemän, synas därför böra gälla även för statsråd. I fråga om tjänstepensionen utgöra i lönegrad Cp 21 begynnelseunderlaget 14 412 kronor för år och slutunderlaget 13 620 kronor för år. Familjepensionsunderlaget uppgår till 5 568 kronor för år.

Med hänsyn till statsrådsämbetets speciella karaktär torde vissa avvikelser från de förordnandetjänstemän gällande pensioneringsbestämmelserna bliva erforderliga. Exempelvis synes kravet på att tjänstetiden skall löpa i en följd icke böra upprätthållas beträffande statsråd. Icke heller torde förutsättningar finnas för att å statsråden tillämpa den bestämmelsen, enligt vilken förordnandepensions storlek i vissa fall blir beroende av vederbörandes ålder vid avgången ur statens tjänst. Å andra sidan kan ifrågasättas, om det icke bör fordras en viss minsta statsrådstid, exempelvis minst sex år, för att rätt till tjänste- och familjepension skall inträda. Det kan även förtjäna övervägas, huruvida pensionsrätten för statsråden bör utformas med hänsynstagande till vissa speciella förordnandepensionsbestämmelser, vilka gälla för riksdagens justitie- och militieombudsmän. Det torde emellertid få ankomma på statsutskottet att efter utredning framlägga förslag till detaljbestämmelser i ämnet.

Med beaktande av att statsråden redan enligt nu gällande bestämmelser äro tillförsäkrade viss pensionsrätt och att denna kvarstått utan ändring sedan mitten av 1800-talet, oavsett att anledning till en anpassning efter de förändrade grunder, som tillämpas för statstjänstemännen, länge förefunnits, anse vi skäl tala för att blivande bestämmelser i ämnet från och med ikraftträdandet göras tillämpliga jämväl beträffande redan avgångna statsråd och beträffande efterlevande till tidigare statsråd. Vi vilja härvid — även om omständigheterna icke äro fullt jämförbara — erinra om att, när pensionsrätt för riksdagsmännen infördes den 1 juli 1947, bestämmelser meddelades om pension för redan avgångna riksdagsmän och om att omreglering nämnda dag skett av tjänste- och familjepensionerna för dessförinnan avgångna statstjänstemän.

På grund av det nu anförda hemställa vi,

att riksdagen måtte, med beaktande av ovan anförda synpunkter, besluta om bestämmelser angående tjänste- och familjepensionering för statsråd.

Stockholm den 25 januari 1950.

Harald Åkerberg.

Georg Andrén.

C. P. V. Gränebo.

Elon Andersson.
